

ситуації. Звідси впливає особлива актуальність розробки ефективного методу прогнозування схильності до здійснення несанкціонованих дій представника-

ми ризиконебезпечних професій, зокрема водолазми пошуково-рятувальних підрозділів МНС України, в екстремальних умовах діяльності.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ПЕРСОНАЛУ МІНІСТЕРСТВА З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ДО ДІЙ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

Я. О. Овсяннікова

Університет цивільного захисту України

Будь-яка професійна діяльність має свою специфіку та свої властивості. Своя специфіка притаманна також і службовій діяльності персоналу МНС України.

Бойова робота пожежних-рятувальників за своїм змістом належить до тих видів діяльності, що постійно пов'язані з важкими і шкідливими умовами, які відбуваються в незвичайності та великій емоційності практичної діяльності фахівців екстремального профілю.

Специфічними особливостями професійної діяльності пожежних-рятувальників є:

безупинна нервово-психічна напруга, викликана систематичною роботою в незвичайних умовах (вишка температура, сильна концентрація диму, обмежена видимість і т. п.), постійною загрозою життю і здоров'ю (можливий обвал конструкцій будинків, вибухи, отруєння небезпечними хімічними речовинами), негативними емоційними впливами (винос травмованих і обгорілих людей, трупів тощо);

значне фізичне навантаження, пов'язане з роботами демонтажу конструкцій і устаткування, роботи з аварійно-рятувальним та пожежно-технічним обладнанням різного призначення, високим темпом роботи і т. ін.;

подолання труднощів, викликаних емоційною й інтелектуальною напругою, пов'язаних з необхідністю постійно і тривалий час підтримувати інтенсивність концентрації уваги, спрямовану на те, щоб стежити за змінами середовища і зовнішнього оточення, мати у полі зору стан різноманітних конструкцій, агрегатів та установок у процесі виконання бойового завдання на об'єкті під час ліквідації наслідків аварії;

труднощі, обумовлені необхідністю роботи в обмеженому просторі, тобто необхідність виконувати бойове завдання в тунелях, підземних комунікаціях, двалах і т. д., що значно ускладнює дії, порушує звичайні способи руху (наприклад, рух і робота лежачи протягом тривалого часу);

робота в киснево-ізолюючих протигазах і апаратах стиснутого повітря, що обмежує рух, погіршує дих, ускладнює спілкування;

постійна висока відповідальність кожного пожежного-рятувальника при відносній самостійності дій і рішень, спрямованих на порятунок людей, матеріальних цінностей і т. ін.;

наявність несподіваних і несподівано виниклих перешкод, які ускладнюють виконання оперативного завдання.

Специфіка бойової роботи персоналу МНС полягає в тому, що обстановка на місці події ускладнюється задимленням і підвищеною температурою, факторами, небезпечними для життя і здоров'я особового складу. Під час виконання бойового завдання виникають різноманітні труднощі і перешкоди.

Природно, що вплив шкідливих і небезпечних факторів різний залежно від конкретної ситуації чи пожежі, аварії, катастрофи. Співвідношення часу роботи на повітрі або у закритому приміщенні в пожежно-рятувальній частині не регламентоване і не передбачене. Мікрокліматичні показники навколишнього середовища протягом однієї робочої зміни залежать від умов і ситуацій, де триває робота.

Крім того, пожежним-рятувальникам доводиться враховувати зміни в обстановці, уточнювати прийняті раніше рішення, вносити зміни в способи дій. Можлива небезпека, максимальний швидкий темп роботи і бажання ефективно виконати бойове завдання викликають у пожежних-рятувальників особливий емоційний стан, що істотно впливає на робочий тонус їхнього організму. Цей стан або підвищує, або знижує працездатність.

Таким чином, професійна діяльність особового складу МНС України висуває високі та специфічні вимоги до його психіки. Це виражається в необхідності високої психічної стійкості до несприятливих зовнішніх і внутрішніх впливів, сміливості та рішучості, витримки і самовладання, наполегливості та стійкості кожного пожежного-рятувальника.

Важливого значення у підвищенні ефективності функціонування системи МНС України набуває підготовка кваліфікованих спеціалістів цієї системи. Педагогічні основи професійної діяльності працівників МНС

повинні включати систему як теоретичних, так і практичних знань про принципи, зміст, методи, форми і засоби діяльності.

Водолази, кінологи, піротехніки, рятувальники – це персонал МНС, і кожний з них повинен мати специфічні якості, які необхідні для виконання своїх професійних обов'язків. Підготовка персоналу МНС повинна враховувати специфіку особливості кожного виду діяльності фахівців цієї структури.

Різноманітність професійних функцій рятувальника висуває нові вимоги до його підготовки. Досягти особистісного і професійного зростання шляхом використання лише традиційних методів навчання уже не можливо.

На сьогодні одним із ефективних методів підготовки персоналу МНС є психотренінгові технології.

Мета тренінгу – розробка програм, які включатимуть у себе різноманітні вправи, ділові та рольові групові дискусії, які будуть спрямовані на формування, розвиток навичок, якостей, умінь, необхідних для успішного виконання діяльності в екстремальних умовах. Також у межах тренінгу бажають робити моделювання екстремальних ситуацій. Алгоритм цього моделювання практично розроблено в Університеті цивільного захисту України та проходить апробацію при підготовці фахівців основних спеціальностей МНС.

Інтенсивне інтерактивне навчання під час тренінгу дозволяє за більш короткий термін опанувати великий обсяг інформації і закріпити набуті знання на практиці.

ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ МІНІСТЕРСТВА З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ УКРАЇНИ

Н. В. Оніщенко, кандидат психологічних наук,
Університет цивільного захисту України

Питання досягнення вершин професіоналізму за всіх часів і в усіх професіях займає провідні позиції. Сьогодні особливо актуальною є проблема вивчення факторів, які можуть обумовлювати формування високого рівня професійної діяльності фахівців аварійно-рятувальних підрозділів МНС України.

Різними вченими в різні часи ставилося питання оптимізації праці фахівця. Було зроблено чимало спроб вивчити рушійні сили професійного росту особистості. Як такі розглядалися зовнішні та внутрішні фактори, а саме психологічні характеристики особистості та зовнішні умови або вияви середовища, які впливають на особистість. Безумовно, говорити про те, що один із цих факторів є більше важливим, а інший, відповідно, менш важливим, не можна. Тільки гармонійне поєднання зазначених факторів буде сприяти формуванню професіоналізму особистості.

Основним завданням у сучасних умовах є розробка спеціальних заходів щодо вдосконалення діяльності працівників МНС. Необхідно зауважити, що професія рятувальника відрізняється підвищеною складністю та є небезпечною для фахівця. Таким чином, обираючи професію працівника аварійно-рятувального підрозділу МНС, людина вже виявляє готовність до виконання своїх функціональних обов'язків у кризових та екстремальних ситуаціях. Проте настанова на виконання роботи в надзвичайних умовах ще не є запорукою ефективності професійної діяльності.

Отже, питання спеціальної підготовки фахівців аварійно-рятувальних підрозділів МНС України до діяльності в особових умовах і підвищення рівня їхньої професійної майстерності є вкрай важливим та актуальним.

Категорія професіоналізму є предметом вивчення загальної психології, психології праці, акмеології. З точки зору акмеології, професіоналізм може розглядатися із двох позицій, а саме – як професіоналізм діяльності і як професіоналізм особистості.

Професіоналізм діяльності – це своєрідний показник відповідності людини як суб'єкта професійної діяльності вимогам, поставлених йому цією професією. Крім цього, він містить у собі комплекс достатньо розвинених професійних умінь і навичок. Також професіоналізм визначається як динамічна характеристика, тобто його можна трактувати не як статичне утворення, а як явище, що має тенденцію до постійного розвитку.

Професіоналізм особистості являє собою високий рівень розвитку професійно важливих та індивідуально-ділових якостей, що сприяють ефективній реалізації людини в професійній діяльності. Також передбачається, що сприяти даному процесу повинні адекватний рівень вимог, особливості мотиваційної сфери особистості та її ціннісні орієнтації.

Розглядаючи дані поняття, ми вирішили доцільним відзначити, що категорію професіоналізму ряту-

